

"Gavlhuset" - Algade 9 i Aalborg

AF CHRISTIAN VRÆNGMOSE JENSEN

Gavlhuset 2007 før nedrivningen. Den grundmurede gavl, der vendte ud mod Algade var formentlig fra begyndelsen af 1800-tallet. Husets oprindelige gavl fra ca. 1574 har været i bindingsværk.

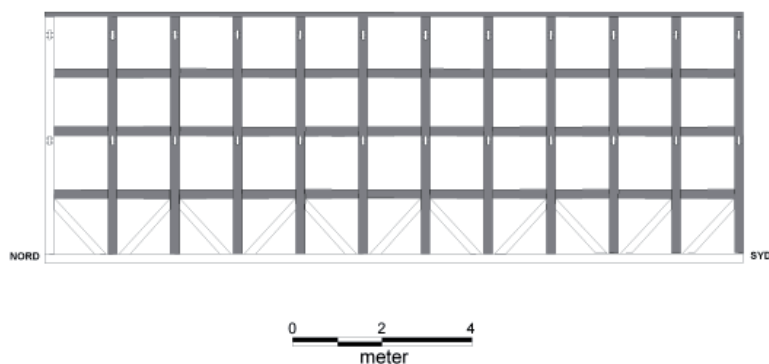
Indledning

I begyndelsen af 2007 blev huset på grunden Algade 9 i Aalborg revet ned. Huset kendtes i byen almindeligvis blot som "Gavlhuset" efter navnet på husets seneste butik. Et gavlhus var da også netop, hvad det var: Altså et hus, der vendte gavlen mod gaden. Mens dette var synligt for enhver, var der formentlig ikke mange, der vidste, at huset hørte til blandt Aalborgs allerældste. Gavlen, der vendte ud mod gaden og

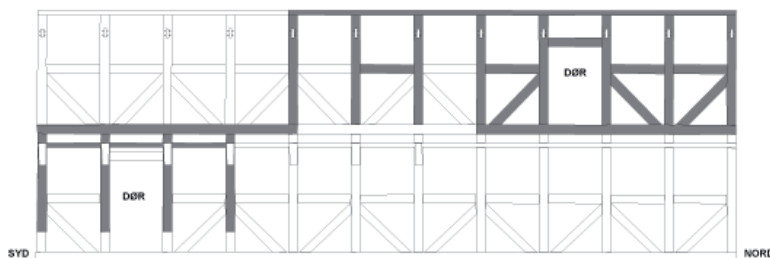

Gavlhusets bagside 2007 før nedrivningen. Ved bagsiden træder husets virkelige karakter frem. Højstolperne, der går fra bund til tag i langsiden, er et typisk renæssancetræk. Sydgavlens bindingsværk er omsat i senere tider med en delvis genanvendelse af det oprindelige tømmer.

dermed var den mest synlige del, var imidlertid resultatet af en yngre ombygning. Først når man så huset fra bagsiden, blev det tydeligt, at det drejede sig om et meget gammelt hus. Her kunne det ses, at huset var et bindingsværkshus med særtræk, der normalt dateres til 1500-tallet eller begyndelsen af 1600-tallet. I forbindelse med nedrivningen af huset blev der udtaget prøver af bindingsværkstømmeret til en åringsdatering af huset. Resultatet viste, at egetræerne til husets tømmer var fældet i vinterhalvåret 1573-74.

Rekonstruktion af gavlhusets oprindelige langsider set ude fra bygningen. Øverst den vestlige langside. Nederst den østlige langside. Med mørk udfyldning ses de bevarede dele ved nedrivningen i 2007.

Det nye hus, der skal opføres på grunden, skal udstyres med en stor kælder, hvis anlæggelse vil medføre en ødelæggelse af de arkæologiske levn, der ligger bevaret i jorden under det gamle gavlhus. Grundstykkets centrale placering ved byens gamle hovedstrøg, Algade, har betydet, at der på stedet formentlig har været en kontinuerlig bebyggelse lige fra byens spæde start i vikingetiden. Gennem de mange århundreder har det medvirket til, at der på grunden er dannet et imponerende lag af husrester, affald, gangbelægninger m.m., der tilsammen er omkring 4 m tykt. Denne kulturlagstykkelse er i sig selv et fænomen, der kun matches få steder i det øvrige Danmark, og at den oven i købet var kronet af et hus fra renæssancen betyder, at de underliggende lag ikke er forstyrrede af store moderne husfundamenter, samt at de øverste lag allerede er garanteret en alder fra 1500-tallet eller ældre. I arkæologisk sammenhæng er grundstykket altså aldeles spændende og en sjælden mulighed for at nå helt ned til byens begyndelse. Museet iværksatte en større arkæologisk undersøgelse, der med start i efteråret 2007 forventes afsluttet i 2008. I skrivende stund er undersøgelsen godt halvvejs og resultaterne i det følgende derfor kun foreløbige.

Det nedrevne gavlhus

Før de foreløbige resultater af den arkæologiske undersøgelse præsenteres, skal der berettes om det nedrevne gavlhus, der i sig selv var lidt af en bygningsarkæologisk attraktion. I løbet af husets ca. 433 år lange levetid havde det gennemgået flere ændringer i forbindelse med det løbende vedligehold. Nogle af disse ændringer har været så gennemgribende projekter, at man må imponeres over den indsats, der tidligere er

gjort for at bevare huset. I det følgende skal beskrivelsen af huset tage udgangspunkt i, hvorledes det så ud ved opførelsen.

Huset var to stokværk højt, en stueetage og en 1. sal. Hertil kommer et stort loft i tagrummet. Ved nedrivningen var huset 11 fag langt, svarende til ca. 16 m. Den samme længde havde huset ved grundtaksationen i 1682, og det må formodes, at dette var den oprindelige længde. Hele den vestlige langside stod endnu i bindingsværk ved nedrivningen, mens den østlige side havde bindingsværk bevaret i stueetagens fag 8-10 samt i 1.salens fag 1-7, begge steder regnet fra Algade. Hvor det oprindelige bindingsværk manglede, var det udskiftet med jerndragere eller teglmur. Typisk for det ældre bindingsværk var tømmeret af egetræ. Det havde et rektangulært tværsnit, der målte ca. 14-15 x 20-22 cm. Alle tømmerdele var tappet sammen og fornaglet med trænagler. Den vestlige langside var opført med højstolper, der fra husets bund nåede gennem begge etager op til husets tag. Mellem stolperne var der tre vandrette løsholte, der delte hvert fag i fire tavler. Spor i højstolperne viste, at der i hvert af de nederste tavler havde været en enkelt skråstiver. Disse var alle forsvundet, og i stedet var der efter senere tiders byggetraditioner indsat lodrette tømmerstykker i tavlene, såkaldte dokker. Den østlige langside, der har udgjort husets gårdside, var konstruktionsmæssig helt anderledes end vestsiden. Ved at indsætte to vandrette, langsgående remme har man her så at sige etagedelt konstruktionen, hvortil der altså kun kræves stolper med én etagehøjde. Denne fremgangsmåde tillader den øvre etage at rage ud over den nedre, hvorved der vindes lidt ekstra boligrum. Dette kan nok have været påkrævet i middelalderens og renæssancens bystruktur, hvor husene har ligget tæt. Gavlhuset har kun haft en beskeden udkragning på ca. 22 cm, svarende til bredden på remmen, der bærer 1. salens bindingsværk. Under udkragningen, der hviler på enderne af de tværgående bjælker, har der været indsat korte skråstivere, såkaldte knægte. Desværre var ingen af disse, ofte ornamenterede tømmerdele bevaret. Taphullerne herefter kunne dog ses i både stolper og bjælker.

Den bedst bevarede del af det nedrevne gavlhus, hvor den oprindelige lerklining var bevaret. Der er tale om 1. salens forreste fag mod Algade i den østlige langside. Læg mærke til den afblændede dør, der har givet adgang til en udvendig svailegang eller en sidebygning langs Algade.

Østvæggens fag 1-4 i 1. sal var det eneste sted, hvor husets oprindelige, lerklinede tavl var bevarede. I hele den bevarede vestvæg var der dog tydelige spor, der viste, at denne side også har været lerklinet. Det vides ikke, om gavlen mod Algade - som husets ansigt udadtil - måske har haft en lidt finere tavludfyldning i form af teglsten. Lerkliningens var foretaget på lodrette støjler af tilspidsede grene eller småstammer, hvorimellem der var flettet tvundne halmbånd, såkaldte halmsimer. Støjlernes øvre ender var indsat i udmejslede, firkantede huller i tømmerets undersider. De nedre ender stod i en rille eller fure, udhugget i tømmerets oversider. Det faste mønster med huller til støjlernes øvre ender og en rille til de nedre ender synes at være en almindelig fremgangsmåde, der også er anvendt i det nuværende Algade 5, der ligeledes er dateret til 1570'erne. Desuden er det også set i genbohuset Algade 8, der ligeledes må dateres til renæssancen. At man lerklinede i hvert fald sine langvægge i renæssancens Algade var altså ikke ualmindeligt. Men tilbage til Algade 9: I alle de øvrige tavl, hvor lerkliningens var forsvundet, var tavlene udmuret med mursten. Det drejede sig næsten

Gavlhuset i år 1900, før stueetagen forsynedes med store butiksvinduer. Stueetagens gulv lå tre trin over gadeniveau, hvilket har givet ekstra højde i den ellers meget lave kælder under husets forreste del. (Aalborg Stadsarkiv foto).

udelukkende om gule mursten med moderne størrelse. To af de nederste tavle i vestvæggen var dog udmuret udelukkende med røde murekstenen, der alle var blevet stemplet på teglværket. Aftrykket, der viser et hjerte omsluttende et H, fortæller, at stenene er fra Lübeck, muligvis Gross-Wesenberg ved Trave-floden. De er formentlig fremstillet i 1500-1600-tallet. Stenene repræsenterer sandsynligvis en mindre samling af brugte sten, der på et tidspunkt er blevet genanvendt i huset.

At østsiden var husets gårdside, og at huset i det hele taget orienterede sig mod øst, fremgår af, at der her var spor efter to oprindelige døre. Begge var i senere tider blændet af. Den ene havde siddet i stueetagens 10. fag og må have fungeret som indgang fra gårdspladsen. Den anden havde siddet i 1. salens 3. fag, altså ganske tæt på Algade, hvor den må have givet forbindelse til en svingegang eller en sidebygning. Endelig skal det nævnes, at huset havde en kampestensbygget kælder under de forreste 4 fag mod Algade. Kælderen var så lav, at bjælkerne derover må have været hævet for at opnå en acceptabel loftshøjde. På de ældste fotos af huset ses det da også, at stueetagens gulv over kælderen i ældre tider lå tre trin over gadeniveau.

Den arkæologiske undersøgelse

Da det nedrevne gavlhus opførtes omkring 1574, var det en fortsættelse af en bebyggelsesstruktur på grunden, der rækker langt tilbage i middelalderen. I hvert fald siden slutningen af 1300-tallet eller begyndelsen af 1400-tallet har grunden på samme måde været optaget af et stort hus, der foruden beboelse måske har rummet en håndværks- og/eller handelsaktivitet. Det er ikke det samme hus, der består gennem hele perioden. På et tidspunkt er huset nedbrændt og genopført i nogenlunde samme skikkelse, denne gang blot en anelse længere. Brandtidspunktet er endnu usikkert, men må foreløbigt sættes til den sene del af 1400-tallet eller begyndelsen af 1500-tallet. Det yngre hus ser også ud til at ende sin tilværelse ved en brand, der vel tidsmæssigt nærmer sig tidspunktet, hvor det nedrevne gavlhus opføres. De to forgængerhuse har været en anelse længere end det nedrevne gavlhus. Herved bekræftes tidligere udgravningsresultater, der viser, at de forsvundne byhuse i Algade fra 1400-1500-tallet har været ganske store huse, ligesom de efterfølgende renæssancehuse, hvoraf enkelte endnu er bevarede.

Et andet generelt træk, der gælder gadens huse fra senmiddelalderen og renæssancen, er, at de oftest er udstyret med en mindre kælder under en del af huset. Mørke, kolde og fugtige som de må have været, må de som hovedformål have været benyttet til opbevaring. Forgængerhusene har også haft en form for kælder, der i begge tilfælde var placeret under husets bagerste del, fjernt fra Algade. Deres nedgravningsdybde var så ringe, at der dårligt nok kunne tales om en halvkælder. Til den yngste og bedst bevarede af kældrene var tre trin af kældertrappen bevaret, hvorved kælderdybden kunne måles til mindst at have været 70 cm. Som en pudsig detalje var det nederste af kælderdøren lige-

Den yngste af kældrene fra forgængerhusene til det nedrevne gavllhus. Set fra syd. Mod nord ses kældertrappen, der fra husets indre har givet adgang til kælderen.

Den ældste af kældrene fra forgængerhusene til det nedrevne gavllhus. Set fra syd. På gulvet fandtes et pilgrimsmærke – se side 35. Nord for kælderen ses først et smalt rum. Bag dette ses husets opvarmede rum med gulv af lyst silt.

ledes bevaret, og den har således underligt nok endnu eksisteret, da opfyldningen af kælderen påbegyndtes, formentlig engang i midten af 1500-tallet.

De to fundne kældre har haft vægge af træ og adskiller sig derved fra de andre kældre fra perioden, der er udgravet i byen. Væggene har i disse altid enten været af kampesten, munkesten eller en kombination af begge. Det her noget utraditionelle materialevalg hænger sikkert sammen med den meget beskedne kælderdybde, hvor man for den ældste kælders vedkommende vel egentlig blot har gravet sig en anelse ind i grundens skrånende terræn, der falder mod syd ned mod den nuværende Mølleplads. Det bærende element i væggene har været træstolper, der enten har været gravet eller i hyppigere fald rammet ned i jorden. Stolperne, der alle var af egetræ, var omhyggeligt tilspidsede i den nedre ende. De udgjordes typisk af en hel stamme uden yderligere tilvirkning. De anvendte træer har oftest været mindre egetræer med en alder på ca. 40-60 år. I begge kældre har der været et stenpikket gulv, der i den yngste kælder var særligt velbevaret. Det ses her, at stengulvet ikke har nået helt ud til kældrens ydervægge, hvor der altså har været et område fritaget for gangfærdsel. Mon ikke der her bl.a. har stået diverse opbevaringskar i form af tønder og andre bødkrede kar. I begge kældre blev der i hvert fald fundet enkelte løse stave og fragmenter af bunde og låg fra tønder, foruden en enkelt stav fra en bødkret spand eller balje.

Husenes øvrige vægge lod sig tydeligst erkende i den ældste husfase, hvor der var enkelte stolper bevaret. Der var tale om stolper af samme type, som blev anvendt ved kælderkonstruktionerne. Imellem stolperne var der en kantstillet planke, der hvilede mod indersiden af stolperne uden at være fastgjort heri. Væggene har således ikke haft en fodrem. Det vides ikke om plankerne er begyndelsen på en væg med vandrette planker, eller om de blot er anvendt ved jordniveau. Den yngre husfases vægge har formentlig stået på en syld af kampesten, hvoraf tre var bevaret. Der har sikkert aldrig været tale om en ubrudt række af kampesten, men snarere om enkelte sten anbragt med en vis afstand, hvorpå stolper eller fodtømmer har hvilet. Selve husenes vægflader må have været opført som en art bindingsværk, hvor tømmerkonstruktionen har været udfyldt med lerklining.

Husresterne i øvrigt giver sig især til kende ved bevarede gulve af lyst ler eller silt. På disse ses der ofte afsat let genkendelige, sorte smudslag, der tit vidner om, at der i det pågældende rum har været et ildsted. Ligeledes vidner de vel om, at fejning ikke var en yndet beskæftigelse i senmiddelalderen og renæssancen. I begge huse har rummet med ildsted været anbragt i en vis afstand til gaden, hvilket minder om et allerede kendt mønster med et rum nærmest gaden til husets erhverv, hvorefter der følger et rum med ildsted til stue- og køkkenfunktion. Det skal dog påpeges, at de fundne huses forreste del mod Algade var

bortgravet af kampestenskælderen til det nedrevne gavlhus, hvorfor den nævnte ruminddeling ikke kunne bevises.

I de ældre kulturlag, der ligger under de store beboelseshuse, ses der pludselig en anden bebyggelsesstruktur på grunden. Trukket tilbage til en afstand af ca. 10 m til Algade fandtes der her rester af en relativ stor bygning, der har haft vægge af fletværk, formentlig af pil eller hassel. I huset, der tilsyneladende ikke har haft noget ildsted, var der dannet et tykt lag dyregødning. På et tidspunkt har man forsøgt at skabe et gulv eller gangflade ved at udlægge vidjeflettede ”måtter” og brede planker. Stedvist ligger fletværksmåtterne under plankerne således, at de måske er udlagt for at hæve plankebelægningen op fra det fugtige underlag. Den helt oplagte tolkning af huset er, at der er tale om en stald eller stald delen af et større hus. Der kunne ikke påvises noget samtidigt hus på den forreste del af grunden, som det ellers ville være oplagt at forvente. Et sådant kan dog være forsvundet ved gravningen af kælderen til det nedrevne gavlhus. I skrivende stund er udgravningen nået til niveauet lige under den formodede staldbygning. Endnu engang synes det at være rester af et ganske stort hus, der dukker op.

Fund

Fundlisten fra den igangværende udgravning nærmer sig hastigt 1000 numre. Langt størsteparten af de mange fund er skår fra de forskellige keramikkar, der har været et fast indslag i periodens husholdninger. Ligeledes fylder de fundne dyrekogler, dyretænder, hornstejler, fiskeben m.m. godt i listen, ligesom prøver til årringsdatering tager sin del. Naturligvis er der også et væld af mere unikke fund, hvoraf kun en mindre del skal nævnes i det nedenstående. Først skal der angående de mange keramikskår nævnes, at hovedparten må stamme fra hjemligt producerede kar, mens en betydelig del dog stammer fra importerede kar fra det nordvesteuropæiske område. I den yngre periode ca. 1450-1574 drejer det sig rødbrændt keramik fra Nederlandene og stentøj fra det rhinske område. I perioden her før ca. 1300-1450 drejer det sig især om det tyske stentøj fra Siegburg ved Rhinen syd for Köln. Enkelte skår stammer fra en fint dekoreret kande fra Nordfrankrig. Fund af diverse stenarter vidner ligeledes om handlen i middelalderen. Flere fundne hvæssesten er af en skifferart, der er importeret fra Norge. Fragmenter af mindre håndkværnsten af såkaldt granatglimmerskiffer vidner ligeledes om kontakten med Norge, og en større kværnsten af den vulkanske bjergart basalt stammer formentlig fra Rhinområdet.

Metalfundene fylder en stor del i fundlisten. Det drejer sig bl.a. om dagligdagsting som søm, knive, nøgler, låse, fragmenter af malmgryder, diverse spænder fra remme eller bæltter, fragmenter af hestesko og et øksehoved, hvoraf det meste er af jern og ellers af bronze. Desuden skal fundet af to mere eller mindre hele jernhjul fra hjulspor fremhæves, foruden fundet af en fiskekrog af kobberholdigt metal. Blandt de finere metalfund kan nævnes to fingerringe og ca. 20 mønter. De

fundne mønter kan typisk først identificeres efter den kommende konservering. I flere tilfælde er der sikkert tale om ret underlødige sølv-mønter fra kongerne i perioden 1259-1332. I to tilfælde er der dog tale om en Valdemar Sejrs mønt (1202-41), slået i Viborg. De to fingerringe er vidt forskellige typer. De stammer begge fra 1300-1400-tallet. Den ene, der formentlig er af bronze, er en spinkel ring med en indfattet dråbe af blå glas. Den anden er en lidt bredere ring af sølv med bogstaver eller symboler, der forhåbentlig kan tydes efter den kommende konservering.

Blandt metalfundene ses et lille pilgrimsmærke støbt i bly eller tin. Det har kunnet købes ved et af de mange valfartssteder, der fandtes i middelalderens Europa. Det fundne mærke er en såkaldt Skt. Hjælper, der muligvis stammer fra et af de danske valfartssteder, Kliplev i Sønderjylland. I kirken fandtes her et krucifiks, der mentes at have særlig undergørende evner, hvorfor stedet blev mål for valfart. Det meget velbevarede mærke blev fundet på gulvet i den ældste af de to kældre, hvor det formentlig er tabt en gang ved midten eller i anden halvdel af 1400-tallet. Pilgrimsmærker er sjældne jordfund, der til gengæld også er overleveret nutiden i en anden sammenhæng. De blev nemlig ofte benyttet ved støbning af middelalderens kirkeklokker. Det nyfundne Skt. Hjælper-mærke kendes således i afstøbning på 4 kirkeklokker, jævnt fordelt over det ganske land. Men mon ikke det her er det første fund af selve mærket.

Fundforholdene for det organiske materiale er som sædvanligt gode, fristes man til sige når det drejer sig om Aalborgs kulturlag. Det har givet en mængde fund af både træ, læder, ben og tak. Blandt læderfundene drejer det sig især om fragmenter af sko. Desuden ses diverse

Pilgrimsmærke af tin eller bly. Det er en såkaldt Skt. Hjælper, der forestiller en fuldt påklædt Kristus på korset. Stammer måske fra Kliplev i Sønderjylland. 1400-tallet. Fundet i den ældre af to udgravede kældre.

Knivskaft af ben eller tak forestillende en bisp. 1300-tallets første halvdel.

bælter eller remme. En meget smal læderrem var forsynet med jernnitter, mens et bredere bælte har haft en mængde pyntebeslag, måske af sølv, hvoraf de fleste desværre mangler. Et større læderstykke udgør en stor del af en sværdskede. Blandt mange fund af ben og tak, der må karakteriseres som middelalderens altnuligsmateriale, ses en hel kam og to fragmenter af sådanne. Desuden ses i omegnen af 10 fragmenter af armbrøste. Det drejer sig om fragmenter af styreskinnen, hvorpå pilen har ligget, foruden tre fund af nøden, der indgik i aftrækssystemet. Det er også blandt ben- og takfundene, vi findes udgravningens måske fineste fund, nemlig et skaft af ben udskåret som en lille bisp. Det kunstneriske arbejde virker meget sikkert i sin stil og hører afgjort til blandt landets fineste af sin art. Bispen er formentlig fremstillet engang i første halvdel af 1300-tallet.

Blandt træsagerne ses bl.a. flere større stykker af drejede træskåle, mindre stykker af skibsplanker med dyrehårskalfatring, foruden de nævnte tøndedele. Af de mere sjældne og særprægede trægenstande kan der nævnes et stort stykke af låget til en jernbeslået kiste og et lille fragment af rammen til et spejl. Begge dele må dateres til 1400-tallet. Middelalderlige spejlrammer kendes kun i ganske få tilfælde fra hjemlige fund. Et af disse er fra udgravningen af borgen Boringholm ved Horsens, hvor spejlet således med sikkerhed optræder i et højere socialt miljø. Spørgsmålet er, om der ikke efterhånden er tale om et sådant højere socialt miljø i Algade 9. Der tænkes her desuden på fundet af fingerringe, våben- og rytterrelaterede fund, det fine skaft og på evnen til at drage på valfart eller betale andre for det. Det sociale tilhørsforhold for beboerne tages op til overvejelse i de kommende undersøgelser. Slutteligt skal der nævnes et fund blandt de organiske genstande, der måske ikke vinder meget i finhed, men alligevel må karakteriseres som lidt af en arkæologisk verdenssensasjon, nemlig fundet af et knap 700 år gammelt hønseæg. Helt og aldeles intakt!

En kirkegård fra den ældre middelalder?

Igenem 1400-tallet og frem til opførelsen af gavlhuset omkring 1574 synes grunden at have været benyttet til almindelig bybebyggelse med et stort beboelseshus, der har ligget helt ud til gaden. I 1300-tallet ses en anderledes bebyggelsesstruktur, hvor grunden rummede en stor, noget tilbagetrukket bygning, der synes at have fungeret som stald. Under staldbygningen synes der at dukke endnu et stort hus op med ildsted(er). Atter er der sandsynligvis tale om et stort beboelseshus fra byens almindelige bebyggelse. Der er dog visse forhold, der gør, at der måske skal tænkes i lidt alternative baner, hvad angår den ældre udnyttelse af grunden. I middelalderen lå byens gråbrødrekloster vest for den aktuelle matrikel, hvor det optog en stor grund på den sydlige side af Algade. Klostret grundlagdes mellem 1240 og 1250. Tidligere undersøgelser under det nuværende Algade 11 og Algade 13-15 har påvist begravelser, der ud fra type og placering langt nede i kulturlagene med stor sandsynlighed skal dateres til 1200-tallet. Begravelserne i Algade

13-15 ligger med sikkerhed på klostrets grund inden for den murede klostermur, der formentlig er opført i 1400-tallet. Begravelserne, der blev fundet i Algade 11 og kun ganske få meter fra den igangværende udgravning, synes til gengæld at ligge uden for klostermuren. Spørgsmålene er da, om disse stammer fra klostrets ældste tid, eller om der i stedet er tale om begravelser fra en ældre kirke. Ved de arkæologiske undersøgelser, der har berørt klostrets hovedbygninger under Algade 17, 19 og 21, er der fundet begravelser og bygningssten af granit, der viser, at der før gråbrødre-klosteret har været en ældre kirke. I den nyeste forskning er det foreslået, at det drejer sig om en Skt. Clemens kirke, der nævnes i en skriftlig kilde fra omkring 1200. De begravelser, der er fundet ganske få meter fra det nuværende udgravningsfelt, lå i en dybde, der svarer til 3-4 m under terræn. Udgravningen er i skrivende stund ved at være nået ca. 3 m under terræn og nærmer sig altså hastigt niveauet, hvor begravelserne er registreret. Forhåbentlig kan der snart kastes lidt lys over tilhørsforholdet for denne gamle kirkegård. Under kirkegården forventes der at findes kulturlag fra byens ældste tid, der mindst går tilbage til ca. 1025-50. Ved udgravninger under Algade 19 er der påvist ældre kulturlag fra perioden ca. 900 til 1025-50, hvor lokaliteten måske kun har været en sæsonbetonet handelsplads. Det bliver spændende at se, om der endnu engang kan findes rester fra denne vikingetidige periode, hvilket man kan læse mere om i museets årsberetning for 2008.

*Et meget usædvanligt fund, et
hønsæg fra 1300-tallet. Skal-
len er helt intakt, mens det in-
dre er forgået.*